

**А. СОКОЛІВ**

# **Польща і Берестейська Унія**

**А. СОКОЛІВ**

# **Польща і Берестейська Унія**

(Передрук з „Українського Голосу”)



**ВИДАННЯ ВИДАВНИЧОЇ СПІЛКИ ЕКЛЕЗИ**  
**Вінніпер 1960 Манітоба**

*Printed by Trident Press Ltd., Winnipeg, Manitoba, Canada.*

## **ПОЛЬЩА І БЕРЕСТЕЙСЬКА УНІЯ**

**(З приводу книжки о. М. Щудла “Папський Примат і Східня Церква”)**

Майже 400-річне перебування українців греко-католиків під духовим проводом Римського Престолу не могло пройти не залишивши по собі сліду. Цілі покоління виростили й виховувались на католицькій догматиці, а звідси й закорінене переконання в її виключності, в її правдивості і непомильності. Звідси також і постійно звернений зір у бік Риму, не зважаючи на часто-густо йдучі звідти зневажання та нехтування нашого національного імені. Це ментальний навик, звичка, а звичка — друга натура. Для зрозуміння цього явища ніяких особливих зусиль органів мислення непотрібно. Важко однак зрозуміти чому для захисту постання Греко-Католицької Церкви в Україні конче потрібне викривлювання, а то й цілковите заперечення встановлених історією фактів. Така метода приносить наслідки якраз протилежні. У такий спосіб ніхто не в силі будь-кого прихилити до справи, яку обороняє, навпаки — він збільшує існуючий інтервал.

Саме такі наслідки дає насвітлення Церковної Унії в книжці “Папський Примат і Східня Церква”, автором якої є о. М. Щудло Ч. Н. І. Церковна унія, те найбільше, як твердять наші вчені, зло в історії нашого народу насвітлена автором так, що його власні слова: “Коли ж вони (ті, що пишуть книжки) своїм пером вислугуюються неправді, то вони ширителі фальшу й спрчинники зазолоту” до особи автора треба й віднести.

### **Заперечування історії**

Зливою слів, насичених прикро-солодким смаком і дешевим патріотизмом обдаровує автор читача, намагаю-

чись виправдати і унію і її ширителів. Проте хитро-мудро зліплена з них казуїстика\*) не витримує при зідарі з історичними фактами. Вона тріщить і розпадається, а на руїнах її, в усій своїй наготі, стає перед очима свідомо розрахована на ширення баламутства серед одних та на тримання в темряві несвідомости других авторова неправдомовність. Якоюсь особливою логічною акробатикою дійшов автор до тверджень, що абсолютно ніякого опертя в історії не мають. А дійшов до них тому, що зігнував голос наших вчених, зігнував голос своїх таки греко-католицьких священників, видатних народних діячів своєї доби, які в часовому просторі стояли багато ближче до початків унії ніж автор згаданої вгорі книжки; зігнував оповідання, які дійшли до нас шляхом переказів від наочних свідків унійних благ. Усіх і все своє викинув на смітник. І тому, побудовані на негації авторові твердження про спасенність і блага унії, це просто продукт його особистої сліпої відданости Ватиканові і надзвичайної католицької суб'єктивності.

### **Як “вороги” унії, то значить приятелі православля**

Достойний автор твердить, що поляки були ворогами унії. У такому разі логічний висновок з цього такий: поляки, як вороги унії, повинні були бути на православнім соборі в Бересті 1596 року. Чому ж сучасники бачили їх разом з католицькими біскупами й висланцями Риму та єзуїтами учасниками уніятського собору? Чому негайно після Берестейського собору “ворожий унії” польський уряд видав закон, яким визнав лише рішення уніятського собору й тільки Уніятську Церкву за легальну?

Церковний новотвір, Уніятська Церква (назву “Греко-Католицька” дістала вона щойно згодом, за Австро-

---

\*) Казуїстика, з грецького, означає: запутане штучне тлумачення окремих складних випадків в галузі філософії, релігії... через прикладання до них загальних тверджень науки і практики; також — з користю для себе тлумачити окремі випадки, щоразу надаючи бажаного освітлення.

Угорщини), набрав таким чином прав громадянства, а Церква Православна залишилась поза правом.

Називаючи поляків ворогами унії, автор цим самим ставить їх нарівні зі справжніми її ворогами — козаками. І дивна річ, оці обидва вороги унії бились між собою через ту ж таки унію. Вороги унії козаки два рази (в договорах Зборовським і Гадяцьким) примусили “ворогів унії поляків” відректися її. Що це?

Та навіть при неутральнім ставленні польської влади до релігійної боротьби між православними й уніятами немислимим був би такий її акт насильства, як недопущення єпископів відновленої в 1620 році православної ієрархії до призначених їм катедр. Про цей факт автор промовчав. А на ділі так було. Православні єпископи довший час перебували в Києві, здаля від своїх катедр в той час, як уніяти без перешкоди, шляхом насильства й переслідувань, розповсюджували свою унію.

Хто здатний і хотів зрозуміти, той давно вже зрозумів, а хто не хотів і не хоче, той ніколи і ні в чому не побачить польського протегування унії, той і далі твердитиме, що поляки були її ворогами.

### **Таємна змова, насильство і “простолюддя”**

Достойний автор заперечує насильне накиннення унії. Перш за все, треба відмітити, що автор, мабуть, зумисне забув згадати про потаємне заключення унії єпископами. Іпатій Потій, якого він зовсім слушно ставить на першому місці в трійці “найревніших” борців за унію, та його однодумці впродовж років тримали в таємниці свої унійні заходи. Вони вповні усвідомлювали собі, що, йдучи легальною дорогою, їхній задум провалиться, бо ніколи не зможуть здобути для нього схвалення православного загалу. Тому й мовчали, вирішивши, натомість, поставити народ перед доконаним фактом, що й зробили після майже шести років конспірації (змови).

Такий спосіб поступовання гідний лише засудження. Вони, як єпископи, знали про соборний устрій Православної Церкви, а звідси знали й про те, що без згоди загалу вірних на ніякі унії йти не мали права. Тільки після одержання від народу мандату могли деклярувати послух своєї Церкви Римові. Не маючи ж його, вони могли говорити виключно про своє особисте поєднання, але в ніякому разі про поєднання Церкви. Бо ж Церква — це не п'ять єпископів та жменя ігуменів і священників. На поняття Церкви складаються всі її вірні без винятку, навіть і та подавляюча більшість, яку о. Щудло визначив як “простолюддя”. Неосвічений загал також люди на подобу Бога створені, а як такі — мали і мають право на волю сумління й насилувати його ніхто не сміє.

Безправний цей вчинок єпископів, це і був перший акт насильства.

### **Права вірних залежать від священників**

Звичайно, шановному авторові важко добачитися насильства в цій самоволі єпископів-відступників, бо мислить він категоріями диктаторської системи католицтва, яке не допускає можливості, щоб світські члени Церкви могли мати свої, відмінні погляди. Обов'язок вірних у такій системі це пасивний і безкритичний послух, беззастережна й сліпа віра. І хоч навіть “простолюддя” своїм здоровим, невишколеним глуздом розрізняє дійсну правду від правди, підробленої докторськими дипломами, проте вголос сказати про це не має права. Сказано ж бо в “Голосі Спасителя”: “вірні мають стільки прав і відповідальностей скільки священник їм дає”. А мають вони того права не більше як маріонетки, мусять скакати так, як шнурком смикнути забagnetься тим, що те право їм дають. А поза тим — ані вправо, ані вліво, бо ухил — екскомунікація й відмова похорону. Таке ставлення справи не для нас. Чужа нам психіка Панургової отари.

## Жертви унії

В пізніших подіях, що джерелом їх була Берестейська унія, не догляне насильства тільки той, хто неухильно йде по лінії знаної єзуїтської засади: “мета освячує засоби”. Навіть у людських жертвах така людина неспроможна бачити його, бо засліплена гаслом: усе, що спричинюється до поширювання католицтва — добре й моральне.

А жертви були. Першою жертвою “Берестейського святого з’єднання” впав учасник православного собору в Бересті екзарх Никифор, представник Царгородського патріярха. “Вороги унії”, поляки, арештували його, запроторили до в’язниці і там він помер. Багато людей передчасно відійшло з цього світу завдяки унії. Що більше, просто неможлива до порахування кількість, віддали своє національне ім’я як данину тому з’єднанню. Для прикладу, згадати хоча б нащадків фундаторів і добродіїв Борисо-Глібського монастиря в Полоцьку. Як могли боронити монастиря, проте натиску польського не витримали. Та унія була їм, мабуть, така ненависна, що воліли чисте римське католицтво ніж його ерзац (штучний твір). Спольщились і для свого народу загинули назавжди і во-

ни і їхні нащадки. Та чи тільки вони?

Найголоснішою справою того часу безперечно було вбивство Полоцького єпископа Йосафата Кунцевича. І коли згадуємо про цей випадок, мимохіть виринає питання: Що ж спричинилось до вбивства? Не напали ж люди на нього от так, з доброго дива та й убили. Було щось, що допровадило людей до гріха!

Саме це щось автор покрит мовчанкою. Даремне шукатиме читач у книжці о. Щудла підложжя цієї сумної події, спровокованої самою ж таки жертвою. А виявлення його вимагала об’єктивність. Та зробити цього автор не міг, бо свої власні твердження заперечив би.

## **Жорстокість Кунцевича**

Маємо велику кількість даних, на основі яких можна сміло твердити, що причиною вбивства була жорстокість і безоглядність Кунцевича, його мало що не інквізиторські засоби переслідування православних. Цей третій з “найревніших” (на другому місці в черзі автор ставить Вельямина Рутського, москаля з походження, що виховався в Римі і звідти був присланий на унійну роботу в Україну) був вірним учнем і наслідувачем своїх учителів із “святої інквізиції”, це, без перебільшення, було втілення ненависти й злоби. Чужі страждання його не зворушували, йому байдуже було, щоб діти нехрещені вмирали, подружжя невинчані були. Відчував він неначе б насолоду з людського зойку, що розлягався довкола нього. Претендував на право топити “схизматиків”, голови їм відрубувати, домагався їхнього вигнання з держави. Загалом, уся його діяльність була основана на фальшивих засновках, суперечних основним принципам християнства і тому, з морального погляду, необгрунтована і безборонна.

Запечатуння церков, заборона православних Богослужень навіть у приватних домах, недопускання православного духівництва до виконання треб, насильне відбирання церков, монастирів та церковних і монастирських маєтків і передавання їх уніятам, безвинне запроторювання людей до вязниці, процеси судові й адміністративні і т. п. — оце й були Кунцевичеві заходи поширювання унії.

Довгі роки терпів народ його нелюдські знущання, довгі роки безуспішно шукав захисту своїх прав і волі своєму сумлінню. Коли ж польська влада, “ворог унії”, глуха й німа була на стогін своїх громадян, коли переслідування уніятського фанатика мало що не дорівнювали гонінням перших християн, чаша терпіння переповнилася, а наслідок — убивство.

### **Невдалий аргумент**

Заперечуючи польське насильство, достойний автор наводить як доказ і той факт, що західні єпархії, які, за

його словами, були “виставлені на найбільший польський натиск”, найдовше затримались при православії. Невдалий аргумент. Автор забув поінформувати своїх читачів про те, що не всі єпископи прийняли унію в Бересті. Єпископ Львівський Гедеон Балабан ще до Берестейського Собору зрікся ним таки, в Белзі, заініційованої унії, а разом з ним зрікся її й єпископ Перемишльський Михайло Колістенський. Обидва вони брали участь у православнім соборі в Бересті й обидва до смерти залишились православними. Ось чому єпархії ті найдовше зберегли своє православне обличчя. Безперечно, у великій мірі причинились до того Братства та все населення загалом. Вони певніше почували себе маючи своїх єпископів і тому при їхній моральній підтримці й порадах, енергічніший і рішучіший ставили спротив уніятським зазіханням. Сто років успішно витримували і відбивали об'єднаний польсько-уніятський наступ аж поки не сів на Львівській катедрі Йосиф Шумлянський, оцей вовк в овечій шкурі, що своїм диявольським планом, схваленим польським королем та поблагословленим папським нунцієм, добив їх і “добровільно” перевів на унію.

Свою ж ворожість, точніше — зневажливе ставлення й погорду до свого твору-унії, поляки виявили щойно тоді, коли взялися до реалізації другого етапу з'єднання — латинізації. Потверджує це і сам автор, бо ж каже: “. . . польська влада і єрархія, **зобачивши**, що унія не буде “містком”, щоб польщити наш нарід, **стали** поборювати її. . .” (Підкреслення мої). А що було поки не зобачили?

Якби поляки мали час і далі поборювати її своїми, випробуваними на православії, варварськими засобами, якби не прийшла була на місце Польщі толерантна в справах релігії Австро-Угорщина, то не тільки греко-католицизма, але й українців не було б у Галичині. Конституційна Австро-Угорська монархія зберігла галичан для української нації. Якби не вона — про українську Галичину за-

лишилася б лише згадка, як залишилась тільки згадка про Галичину православну.

### **В зраді немає патріотизму**

Намагаючись показати білим те, що давним-давно як сажа чорне, достойний автор, о. Щудло, навіть патріотизм знайшов у діях зрадницької ієрархії і твердить, що вона “. . . була патріотично настроєна, бо думала не про власні інтереси, але про добро нашої (?) Церкви та народу”. Та найцікавіше те, що показав авторові той патріотизм відомий з неславної справи проф. М. Чубатого “загорілий противник українства” москаль К. Н. Ніколаєв. Наводить навіть цитату з його книжки “Восточний Обряд”, яка штовхнула його до висловлення такої нісенітничі.

Слово “патріотизм” пояснюється в словниках, як любов, прив'язаність до батьківщини, до свого народу й до його інтересів, традицій і культури. Отже патріотизм, це найшляхетніша риса людського характеру, бо кому вона властива, той до самопосягати служитиме своєму народові.

Хто ознайомлений з наслідками “патріотичного” Берестейського вчинку Потія та такого ж Варшавського вчинку Шумлянського, той ані трішки не знайде патріотизму в єпископських вчинках і без надуми відкине авторове твердження як явний абсурд. А втім, жадання собі місць в сенаті, звільнення від податків, вимагання нагород у вигляді різних посад та маєтків, а для своїх світських прибічників шляхетських дипломів, свідчать про щось інше тільки не про патріотизм.

### **Чужі для нього авторитет**

Чужий авторитет та ще й явно нам ворожий знайшов собі автор, щоб тільки виправдати ганебний вчинок відступників. А своїх учених знехтував. Чому? Знаходимо відповідь у словах автора: “Наші нез'єдинені історики залюбки повторяють за московськими. . .” Як бачимо,

православних українських учених уважає автор нездібними до незалежного, самостійного мислення, має їх за духових імпотентів, що спроможні лише як папути повторювати. Але, стривайте! За ким же повторяє о. Щудло? Та ж за москалем, за Ніколаєвим, що на його “авторитетних” виводах, як той на милі, виграв проф. Чубатий. Ну, та коли треба вибілити щось чорне, тоді й московський “bleach” добрий, тоді за москалем і повторювати не сором!

“Тут, в Апостольській Столиці є релігійно-моральна Батьківщина українських католиків” проголосив мюнхенський “Християнський Голос” два роки тому устами недавнього католицького набутку Брадовича. Ось у чому лихо! Там, у тій “Батьківщині” джерело, з якого випливає ігнорування й зневажання відданих своєму народові вчених і тільки тому, що вони були вірними своїй батьківській вірі православної, а до унії підходили зовсім об’єктивно, по-науковому і насвітлювали її спираючись на авторитетних документах, що їх тримали в своїх руках, читали й книжки свої писали маючи їх перед очима.

### Польські сейм і унії

Коли переглядатимемо історію Церкви Правобережжя, то завважимо, що польський сейм виявив після Андрусівського договору надзвичайну плідність на різні постанови в церковних справах; щораз виходили нові закони і знов таки виразно на користь унії й уніятів. Розглядаючи ж їх з перспективи подій, що незабаром заіснували, стає ясным, що були вони прелюдією до наступу, метою якого було остаточне знищення Православної Церкви в межах Польщі.

Не може бути двох думок щодо мети таких постанов, як заборона Ставропігіяльним Братством зноситися з патріярхом та заборона православним виїзду за границю й приїзду з-заграниці. Тут видно її як на долоні. Тими постановами поляки забезпечували собі неминуче винищення спершу православної ієрархії, а потім і нижчого духів-

ництва. В той же час уніятим надано привілеї. І так видана була постанова, якою уніятське духівництво назавжди звільнено від усяких повинностей на користь війська, зрівнюючи його таким чином з римо-католицьким духівництвом. Одних, як бачимо, притискали та обмежували, а другим водночас надавали привабливі привілеї: ходіть, мовляв, до нас. Така тактика виправдала себе вповні. Юда незабаром знайшовся.

### **Шумлянський — ліквідатор православія в Галичині**

Вийшов тоді на сцену в ролі ліквідатора православія в Галичині отой, сказати б, четвертий з “найревніших”, єпископ Львівський Йосип Шумлянський із своїм зрадницьким планом. Це він вимагав для себе маєтків Київської Митрополії, посади Архимандрита Печерського Манастиря та окремої грошевої пенсії від папи за згоду на унію. Це він віддав свій галицький народ на знущання, і зробив його об'єктом варварських практик фанатичної польської шляхти. Двадцять років удавав православного, обманюючи патріярха й народ, а одночасно найганебнішими засобами насаджував унію. Чи може бути щось огидніше? І де тут патріотизм?

Метода Шумлянського ні в чому не різнилася від методи його славного попередника на унійному полі, згаданого вже Йосафата Кунцевича. Ба, була ще гірша, бо під покришкою тайни. Так омотав народ невидимою уніятською павутиною, що він ніяк не міг зорієнтуватися де було справжнє православіє, а де сховане за ним уніятство.

### **Шумлянський і союзники**

Велику активну поміч у здійснюванні свого уніятницького плану мав Шумлянський з боку польської шляхти. Ті польські шовіністи в своїй католицькій ревності затратили всяке почуття міри, а впарі з тим і свою людську гідність. Їхні бо вчинки, — це були, радше, вчинки хижих тварин. Брутальність тих тварин у людському образі доходила до зеніту.

Публічне знущання й побивання, а то й закатовування до смерті православних людей, а особливо священників, виганяння їх з парафій, грабіж їхнього приватного майна, глузливі суди за неіснуючі провини й негайне виконання присудів панською челяддю, блюзнірські напади на церкви та нищення церковного устаткування й святих ікон, переривання Богослужень, стрілянина в церквах, змушування православних брати участь у католицьких процесіях, заборона публічних похоронів, виконання треб за окремою заплаатою католицькому ксьондзові — саме в цьому виявлялась польська поміч Шумлянському. Декотрі шляхтичі вимагали навіть змін у церковних відправах. Розрубання священникові голови в церкві, куди скоронився він від польського катування, коментарів не потребує.

Я уже подав вище кілька прикладів тих засобів, що були стосовані для знищення православ'я. І все те робилось безкарно в кожному селі, в кожному містечку. Жахливих, нелюдських вчинків допускалась польська шляхта, позбувшись збройної загрози козаків, при повній підтримці свого короля, вірнопідданого папського слуги, прямуючи до наміченої мети.

Такими ото засобами, кажучи за автором о. Щудлом “. . . католицька віра в східнім обряді постійно ширилась між нашим народом”. Лише трохи уяви і перед очима постане скорботний образ нашого скатованого народу. Залишений на призволяще своєю провідною верствою, зраджений своєю ієрархією опинився він в обличчі прав тодішньої Польщі в стані цілковитої беззахистности, як прислівний горох при дорозі. А ворог не вгамовувався, вишукував для нього страждання щораз болючіші, щораз дошкульніші.

## Шумлянський скидає маску

Коли вже до решти стероризований народ побачив, що рятунку нізвідки сподіватися, бо правда, як хтось сказав “на дні морському спочиває”, а на землі їхній, вживаючи вислову теперішнього Папи Івана ХХІІІ, “. . . Божі закони потоптані й найелементарніші права людської волі й сумління знищенні. . .”, а брехня, насильство, підступ і право кулака прийняті як система, коли опротив його був зломаний і він вже й руки опустив знесилений, зневірився і збайдужів, тоді Шумлянський рішив, що вже час прийшов показати себе без маски. Підписаний ним в 1681 році акт прийняття унії публічно й урочисто відновив у Варшаві в 1700 році, присягнувши цим разом уже й за підлеглі йому єпархії.

Урочисте ж проголошення унії у Львові відбулося так, що й присутні на нім поляки з обурення й сорому паленіли. Ганебної наруги зазнала тоді Братська Церква. На прохання Шумлянського, та з наказу поляка, коронного гетьмана, жовніри сокирами вирубали в ній двері, проклавши в той спосіб дорогу до церкви і єпископові і його гостям-полякам.

## Затаювання правди — це поширювання неправди

Ніодним словом шановний автор не згадав у своїй книжці про Шумлянського та про його діяльність. А пеани на його честь повинні співатися, бо ж це він допровадив Галичину до поєднання з Римом. А тимчасом, навіть до “найревніших” його не зараховано. Чому це так сталося? З яких мотивів зігноровано єпископа, що так ревно послужив для католицтва?

Провинився достойний автор перед співгромадянами своєї вужчої батьківщини, бо сховав від них правду, не сказав їм про терор, яким їхні предки були зломані після сто років спротиву й “добровільно” прийняли унію, як проголосив це уніятський собор у Замості в 1720 році.

Затаювання правди — це поширювання неправди.

Зсумовуючи неведене вище, доводиться таки авторовими словами сказати, що його заперечування насильного поширювання унії при допомозі польської влади: “Це очевидна неправда!”

### **Спасіння поза католицтвом**

Дозволивши протестантам “. . . щиро любити Бога і йти до неба”, достойний автор потішає, що: “Ніхто не буде караний за те, що він народився поза католицькою Церквою та несвідомо проживав і помер поза нею”. Треба думати, що ці його слова до нас, православних, відносяться ще в більшій мірі ніж до протестантів. Сам бо ж твердить: “. . . вони (східні християни, православні) потрапили зберегти святу віру сімох вселенських соборів, не розводнюючи її, як це вчинили протестанти і всякі інші еретики”. Отже автор не заперечує можливості спасіння поза католицтвом. Яка ж тоді мета унії була!? За що ж народ терпів усі ті муки, застосовані йому людьми з камінним серцем? Та ж бо він, як і його мучителі, визнавав і вірував у Спасителя нашого Ісуса Христа; не в іншого тільки ж у Того Самого, “. . . Сина Божого, Єдинородного, родженого від Отця поперед усіх віків, світло від світла, Бога істинного від Бога істинного, родженого, не сотвореного, одноістотного з Отцем, через Котрого все сталося”. Для кого ж і для чого потрібна була та унія? Не для побільшення кількості віруючих у Христа — це певне.

### **Унія — це поширення володіння Риму**

Унія — це був черговий похід на Православну Церкву, щоб за її рахунок поширити володіння Римської катедри, черговий етап на шляху реалізації відвічного папського прагнення до всесвітнього панування в Церкві. Це був черговий акт для здобуття нових обожнювачів папи, щоб віддавали заступникові такі почесті й шану, яких не знав за свого земського життя Голова.

Не про поєднання Церков автор мовить, лише про

“з'єдинення нашого народу з Наслідниками св. Петра, Римськими Папами”.

Раз-у-раз повторює ці свої слова в усіх можливих формах складні та вмощує їх всюди, де тільки знайде відповідне місце для них. Створюється враження, що суть християнства та спасіння не в Ісусі Христі, тільки в непомильному Римському заступникові.

### **Ридання і сльози предків**

Переслідування релігії безбожницькою комуністичною владою зрозуміле; на те ж вона безбожницька. Гноблення ж християн християнами — тими, що вважали і вважають себе за найправедніших та що так голосно і всюди мовлять про християнську любов до ближнього й милосердя — і тільки виключно тому, що ті перші не визнавали зверхности Римського папи, у людини думаної справді по-християнському ніколи оправдання не знайде. Право тих перших на волю сумління викорінювалось тоді так, як викорінюється тепер комунізмом. Як комунізм тепер терором заганяє людей до одної атеїстичної отари, так під час здійснювання унії католицькі прозеліти терором заганяли народ до одної Римської отари.

Чутливе серце православного українця відчуває горе й біль душі давно відживших братів і сестер своїх, чує їхнє ридання й бачить гіркі сльози. . . А в їх числі — сльози предків достойного автора, о. М. Щудла.

---

